

DANSUL CA FENOMEN CULTURAL ȘI PSIHOLGIC

DANCE AS A CULTURAL AND PSYCHOLOGICAL PHENOMENON

Svetlana TALPĂ, dr., lector univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău
ORCID: 0000-0001-5829-736X
talpa.svetlana@upsc.md

Svetlana TALPĂ, PhD, University Lecturer,
"Ion Creanga" SPU of Chisinau

CZU: 37.04:793.3

DOI: 10.46727/c.v2.21-22-03-2024.p182-186

Summary. In this article we proposed the study of dance to be a symbolic phenomenon of culture and a special psychocultural phenomenon, due to its multifunctionality, is capable to promote the process of social communication in the historical and cultural continuum. The representation of dance as a psychocultural phenomenon presupposes a view of it as a historical way of human existence. When analyzing cultural determinants and their communicative properties, we must pay special attention to language, customs and art, because it is precisely for these types of social practices that the main function, meaning and main value are fused by communication, which is traditionally divided into verbal and nonverbal. The study of dance as a phenomenon and symbolic sign of culture is a multifaceted problem, and as a psychocultural phenomenon, dance is one of the oldest natural manifestations of man. Thus, dance can be considered not only as a means of purification and emotional transformation, but also as a means of self-knowledge, which, in turn, leads to effective self-expression and the adequate construction of the social communication process.

Keywords: dance, psychocultural phenomenon, nonverbal communication, sign, symbol,

Arta și în special dansului fac parte din multitudinea formelor expresiilor culturii [3]; [4]; [14]. Pentru a putea analiza integrarea fenomenului artistic-coregrafic printre formele culturii, inițial este necesar să apreciem noțiunea de *cultură*. *Cultura* are origine latină, fiind întâlnită pentru prima dată în creațiile filosofilor antichității ca: Cicero și Horațiu, care utilizează două aspecte ale culturii: *cultura agrorum* și *cultura animi* [2, p. 11]. Semnificația de: a colecta, a cultiva, a prelucra, a educa și a dezvolta se datorează originii latine a acestui cuvânt, ce provine de la verbul *colere* [1]. În prezent, în contextul lingvisticii contemporane noțiunea *cultură* are o largă circulație, aceasta fiind integrată în cele mai diverse sfere ale activității umane, cum ar fi: cultura fizică, cultura muzicală, cultura agricolă, cultura vorbirii, cultura comunicării, cultura arheologică, cultura biologică, cultura ecologică și multe altele [Apud].

Reprezentarea dansului ca fenomen psihocultural presupune o viziune asupra lui ca mod istoric de existență umană. Potrivit lui I.G. Belyavsky, *conținutul real al culturii constă în dezvoltarea omului însuși, în toată bogăția abilităților, nevoilor, formelor sale de comunicare...* [5, p.41]. Cultura poate fi considerată ca o anumită etapă a procesului istoric, exprimând nivelul de relație dintre om și natură, cunoașterea dobândită, creativitatea artistică, integrată în diverse forme de viață socială. În același timp, este necesar să se sublinieze importanța deosebită a comunicării culturale ca cel mai important aspect al socializării.

Atunci când analizăm determinanții culturali și proprietățile comunicative ale acestora, trebuie să acordăm o atenție deosebită limbii vorbite, obiceiurilor și artei, deoarece tocmai pentru aceste tipuri de practici sociale funcția, sensul și valoarea principală este comunicarea, împărțită în mod tradițional în *verbal* și *nonverbal*. Comunicarea lingvistică, pe lângă verbalizarea valorilor spirituale, îndeplinește funcțiile de menținere a contactului informațional și comunicativ [5]. Aceasta include nu numai diferite tipuri de mesaje, ci tot felul de interpretări asociate cu înțelegerea lor. Pe această bază, o persoană își înțelege continuu esența și participă la înțelegerea esenței celorlalți, iar psihicul uman apare ca reflectând lumea obiectivă și, în același timp, fiind un coautor al lumii, completând și schimbându-i practic, în același timp și proprietățile activității de creare a sensului.

Alături de vorbire, cel mai important mijloc de comunicare și înțelegere reciprocă între oameni este comunicarea *nonverbală* [8]. Acesta este tipul de comunicare care furnizează informații foarte semnificative în mod latent, parcă *între cuvinte*. Pentru a fi eficient în comunicare, trebuie să te eliberezi de detalii inutile, de orice mișcări inutile care o complică, scrie Cherry Gilchrist în lucrarea sa *Circle of Nine* [7]. Cu toate acestea, respectarea acestor recomandări pare adesea extrem de dificilă din cauza unei atitudini ambigue față de interlocutor. Totodată, problema comunicării eficiente a apărut de mult timp, iar rădăcinile sale se întorc în istoria omenirii.

Reconstrucția culturilor arhaice i-a permis lui N.Ya. Marr să formuleze o ipoteză despre limbajul antic al semnelor, pe care l-a numit vorbire *cinetică*. Conform acestei ipoteze, cel mai vechi limbaj este limbajul gesturilor - *semnele* (indicatoare) și limbajul semnelor picturale - *simboluri*. În culturile arhaice, sunetul este precedat de mișcări mimice sau pantomimice, care reflectă anumite stări emoționale. Pe această bază, A. Murray a atribuit dansului preistoric rolul de exprimător al emoțiilor, un locuitor al limbajului nenăscut.

Potrivit lui R. J. Collinwood, percepția oricărei limbi ca o formă specială de gest corporal face posibilă considerarea dansului - originea tuturor limbilor [4].

Studiul dansului ca fenomen cultural este un subiect cu mai multe aspecte specifice. Istoria originii dansului datează din vechile civilizații, în care dansul era o componentă importantă a vieții. Asemenea muzicii cu structura sa ritmică, dansul a acționat inițial, având în vedere relevanța sa, și continuă să acționeze până în zilele noastre ca un *semn-simbol* al creației omenirii. Mișcările ritmice i se atribuie funcții imperative care operează la scară cosmică, implicând și acumulând concentrarea forței sau eliberarea de energie în exces.

Ca fenomen *psihocultural*, dansul este una dintre cele mai vechi manifestări dezinvolve ale omului [5]; [6]; [9]; [15]. De la apariția umanității, el a exprimat întreaga paletă de emoții și sentimente umane, jucând un rol social important, purtând în sine coduri semantice, consacrate ritualului și transmise generațiilor următoare. De exemplu, în Egiptul Antic, după înmormântarea defunctului, se executa un dans special, care trebuia să ofere vitalitate celui decedat. Tradițiile șamanice (vrăjitoarești) demonstrează o legătură incontestabilă între dansul ritmic la tamburin sau obiecte de percuție și o stare de transă. Dansul în cerc este înzestrat cu simbolism cosmic pronunțat și, în funcția sa, este asociat cu protecție și siguranță.

Originile dansului sunt în imitarea naturii, a animalelor, a ritualurilor ceremoniale și magice. Dansul, recurgând la semnificații și simboluri, dă un sentiment de comuniune cu divinul și transformă dansatorul în obiectele pe care le imită, uneori în acest scop fiind utilizate și măștile. Pentru multe popoare, dansurile sunt o reproducere simbolică preliminară a oricărui

eveniment (recoltă, luptă, vânatoare etc.), prezent pentru a asigura obținerea un rezultat favorabil.

Dansul, ca o combinație de mișcări plastice și ritmice, este asociat cu forțele naturii și creativității. Se crede că odată cu dansul, pacea, ordinea, liniștea și creativitatea pătrund jovial în societate.

Oamenii au avut întotdeauna nevoie de plasticitate în mișcări, inclusiv cele legate de nivelul relațiilor dintre genuri. Trebuie remarcat faptul că tocmai cele mai vechi forme ale dansurilor de ritual, apărute sub sistemul mutual primitiv, aveau o divizare clară în masculin și feminin. La formarea lor, rolul principal l-au jucat diferențele fizice și fiziologice dintre organismele masculine și feminine, și diviziunea primară a muncii și funcțiile sociale formate pe această bază.

Astfel, cuvântul „dans” poate avea mai multe sensuri, cum ar fi:

1. Dansul - o explorare a posibilităților. Permite orice tensiune a mușchilor și ligamentelor, posibile puncte de echilibru, diverse combinație de mișcări. Dansul poate fi un sistem de mișcări organizate ale corpului uman, în spațiu și timp, sau un divertisment, ceea ce reprezintă aspectul fiziologic al dansului.

2. Dansul reflectă caracteristicile personale și tiparele comportamentale ale unei persoane. De asemenea el reprezintă structura, natura comunicărilor interpersonale, atitudinea față de sine, față de ceilalți, locul în societate ș. a., ceea ce reprezintă aspectul psihologic al dansului.

3. Dansul reflectă diverse adevăruri spirituale. În dansul spontan, improvizațional-plastic, caracteristicile spirituale apar și dispar imediat, pe când în dansul cu formele bine structurate adevărurile spirituale pot fi repetate iar și iar, fără schimbare, ceea ce permite ca dansul să acționează ca un text literar.

Dacă o formă de dans include mișcări simbolice care sunt înțelese de alte persoane, un astfel de dans poate fi transmis și răspândit în societate [10]; [13]; [15]. Așadar, Bartenieff, Pauley și Lomax, într-un studiu intercultural al dansului în diferite societăți, au descoperit că mișcările pe care oamenii le făceau în trecut în timpul muncii lor de zi cu zi, treptat au devenit parte din stilul lor de a dansa, formând dansul culturii respective. De exemplu, mișcările rapide, asemănătoare unei săgeți, necesare pentru pescuitul pe gheață și aruncarea sulitei, precum și poziția largă și stabilă a eschimosului au fost încorporate în dans. În patrimoniul cultural al artei dansului autohton de menționat este dansul *COASA* ce demonstrează pașii și mișcările țăranilor care desfășoară munca în câmp, fie de semănat fie de cosit.

Oamenii de știință cred, de asemenea, că valorile și normele sociale au fost transmise din generație în generație prin dans, susținând astfel mecanismul de supraviețuire și transmitere a ritualurilor culturale. Această împrejurare le-a permis să considere dansul ca pe o memorie externă.

Considerând dansul un „câștig” pur umană, un fenomen socio-cultural deosebit, savantul german K. Bucher, pe baza unei cantități mari de materiale etnografice, demonstrează că sursa mișcărilor de dans ritmice ale omului primitiv este structura ritmică a muncii [9]. Totuși, se pune întrebarea: oare ar fi putut apărea o structură ritmică a muncii dacă nu ar fi existat anumite premise fiziologice pentru aceasta?

În opinia noastră, mișcările ritmice, și în special mișcările de dans, sunt, în primul rând, o consecință a organizării ritmice ale corpului uman. Corpul nostru este un instrument al

ritmurilor: inima bate și multe alte pulsații apar în el: există ritmuri cerebrale, ritmuri de somn și ritmuri emoționale. Toate organele interne și procesele mentale funcționează într-un anumit ritm. Ritmul este regulatorul omului, el oferă oportunitatea unei autogovernări conștiente. În lucrarea *Factorul de timp în psihicul uman*, al autorului B.I. Tsukanov este subliniat faptul că fiecare individ are un ritm individual de mișcare, care, conform datelor obținute, este în mare parte asociat cu propria sa unitate de timp. Folosind expresia lui Stanislavsky K.S., putem spune că baza mișcărilor este *ritmul dat fiecăruia de natura și respirația sa...* [15, p.64]. Pe această bază, ritmul poate fi văzut ca desemnând puncte de tranziție în care energia fie este acumulată, fie primește o nouă stimulare, iar în acest model de acumulare și stimulare se creează un model ritmic individual specific dansului. Dacă vorbim despre *dans de masă* (grup), acesta va fi eficient cu condiția ca indivizii care participă să experimenteze împreună intervale neutre, pe care acesta din urmă le realizează ca unitate psihologică confortabilă a limitelor și a duratei în sine [15].

Astfel, dacă considerăm mișcarea drept sensul vieții, atunci legea acestei mișcări va fi ritmul. Este interesant că specificul psihologic al vieții în diferite culturi se reflectă în caracteristicile ritmului, predominanța metro-ritmului sau a ritmului în muzică, care, în consecință, poate indica orientarea rațională, practică sau impulsivă a culturii în ansamblu [11, p.600].

Dansul ca mijloc universal de expresivitate este profund legat de fundamentele fiziologice, motorii, emoționale și psihologice ale unei persoane [9]; [12]. Un gest expresiv poate transmite emoție mult mai clar decât multe cuvinte, deoarece vorbește direct și transmite starea de spirit a momentului cu o simplitate elocventă [7].

În lucrarea *Despre semnificația dansului*, Mihail Voloshin scrie: *Ce este mai frumos decât un chip uman, care reflectă cu adevărat și armonios acele valuri de dispoziții și sentimente care se ridică din adâncurile sufletului? Avem nevoie ca corpul nostru în întregime să devină o „față”. Acesta este secretul frumuseții elene; acolo tot trupul era o oglindă a spiritului. Prin urmare, dansul în esența sa este cea mai înaltă și mai veche dintre toate artele. Este mai înalt decât muzica, este mai presus decât poezia, pentru că în dans, în afara cuvintelor și a instrumentelor, o persoană devine însuși un instrument, un cântec și un creator, iar tot corpul său sună ca timbrul unei voci.*

Dansul este o artă națională. În timp ce suntem doar spectatori ai dansului, dansul nu și-a dobândit încă semnificația culturală, purificatoare. Aceasta nu este artă care poate fi admirată din exterior: trebuie să fii captivat de ea, trebuie să o creezi singur. Romanii doar priveau dansurile; în timp ce elenii le și dansau – aceasta este diferența dintre două culturi: militar și artistic. Primul creează un balet, al doilea - un sacrament de curățire. Când vorbesc despre dans, vorbesc doar despre acesta din urmă [6].

Dansul ca fenomen cultural are valoare curativă, terapeutică, favorizând recunoașterea și exprimarea sentimentelor de către individ. *Muzica și dansul sunt mijloace religioase și culturale vechi, testate pentru a scoate haosul spiritual într-o nouă ordine. Dar punctul aici nu este în dans, ci în ritm: haosul spiritual care provine din echilibrul perturbat al forțelor și din manifestările lor la o persoană poate fi formalizat și realizat atunci când o persoană stăpânește din nou toate ritmurile și relațiile numerice care se formează în corpul lui. Pentru a face acest lucru, toată conștiința trebuie să fie acordată fără probleme spiritului muzicii. Dar conștientizarea ritmurilor organice din interiorul său este dansul [6].*

Începând de la nivelul chinestezic, dansul ne conduce la descoperirea materialului emoțional prin reprezentări simbolice: imagini, amintiri, dezvăluirea semnificațiilor personale, experiențe de viață și experiențe înregistrate în corp. Astfel, treptat corpul se eliberează, devine mai ușor, mai încrezător, depășește limitele create și capătă o nouă *înfățișare*. Procesul de transformare duce la faptul că *trupul și sufletul se contopesc, iar mișcarea însăși devine bucurie, tristețe și orice alt sentiment...* [7, p.212].

Astfel, dansul poate fi considerat nu doar un mijloc de purificare și transformare emoțională, ci și un mijloc de autocunoaștere, care, la rândul său, conduce la auto-exprimare eficientă și la construirea adecvată a procesului de comunicare socială. Ceea ce explică importanța semnificativă a dansului ca fenomen psihocultural.

BIBLIOGRAFIE

1. BELIAVSCHI, I.G., *Istoriescaia psihologia*. Odessa: Odeschii gosudarstvenii universitet, 1991, 250 p.
2. COUL, M., *Culturno-istoriescaia psihologia*. Nauca budushevo. M.: Coghito-tzentr. 1997, 432 p. ISBN: 5-89353-007-1
3. FLOREA, E. *Arta ca fenomen socio-cultural. Studiul Artelor și Culturologie: istorie, teorie, practică*, nr. 2 (35), 2019. Disponibil: https://revista.amtap.md/wp-content/files_mf/158038808232.Floreaartacafenomen.pdf
4. GILKRAIST, C., *Crug deviati. Aspectî psihichi sovremenoi jenshini v deviati arhetipah*. M.:Sofia, 2007. ISBN: 978-5-91250-394-8
5. GORELOV, I. N., *Neverbalinie componentî comunicatzii*. M.: Mir, 1980, 52 p.
6. KOZLOV, V. V., GHIRȘON A. E., VEREMEENCO N. I., *Integrativnaia tantzevalino-dvigatelinaia terapia*. S-Pb.: Reci, 2006. ? p. ISBN:
7. MALCHINA PÎH I. G., *Telesnaia terapia*. Moscva: Ăcsmo, 2005, 600 p.
8. PASÎNCOVA, N. B., *Vlianie muzicalinovo dvijenja na âmotzionalinuu sferu licinosti*. Moscva 2017, 159 p. ISSN 2073-0071
9. PIZ, A., *Iazîc telodvijenii*. M.: Ai Kio, 1992, 262 p.
10. RUSU, L. *Estetica poeziei lirice. Logica frumosului. Opere. Vol. 3*. București: Editura Academiei Române, 2011, 204 p.
11. SILVESTROV, V. V., *Filosovscoe obosnovanie teorii i istorii culturî*. M.: VZPI, 1990,
12. SOCOLOV, G. *Istoria și filosofia culturii*. Chișinău: F.E.P. Tipografia centrală, 1998, 399 p. ISBN: 9975-923-62-3
13. TZUCANOV, B.I., *Vremia v psihiche celoveca*. Odessa: AstroPrint, 2000. 217 p.
14. VIANU, T. *Estetica*. București: Orizonturi, 2010. 432 p.
15. ВОЛОШИИ М. А. *О смысле танца*. Disponibil:
16. http://dugward.ru/library/voloshin/voloshin_o_smysle.html (accesat 31.03.2024)